

Koreas skingrade barn
Tobias Hübinette
(ur Dagens Nyheter Kultur 020417)

Sverige är det land som tagit emot flest koreanska adoptivbarn. Men i Korea betraktas adoptionerna som en nationell skam och en grymhet mot barnen. Det officiella Sverige och många adoptivföräldrar vill se barnen som svenskar. I Korea omfamnas de som globaliserade koreaner. Tobias Hübinette skriver om ett ovanligt identitetsproblem.

Internationell adoption, att adoptera icke-vita barn från tredje världen till väst, är ett fenomen som uppstod i samband med Koreakriget 1950-53. De länder som globalt sett förknippas mest med internationell adoption är Sydkorea (eller Republiken Korea) som sedan 1950-talet har sänt i väg 150 000 barn till ett 20-tal västländer, och Sverige som under samma tidsperiod har tagit emot 40 000 barn från 130 olika länder varav Korea är det viktigaste med 8 500 adoptivbarn. Faktum är att inget annat land har adopterat bort så många barn som Korea, och inget adopterat så många barn som Sverige (i relation till den inhemska befolkningen).

Fortfarande lämnar mellan 1 500-2 000 barn Korea för adoption varje år, medan Sverige tar emot knappt tusen per år. Denna speciella migration är unik i modern tid, och det fysiska bandet mellan Korea och Sverige, manifesterat i 8 500 adoptivkoreaner, fick 1996 ett uppmärksammat uttryck i Astrid Trotzigs "Blod är tjockare än vatten", en roman som också nyligen gavs ut i koreansk översättning.

Internationell adoption betraktades länge i Korea närmast som en statshemlighet av de militärregimer som styrde landet fram till 1987-88. Men sedan dess, och framför allt under president Kim Dae Jung, har adoptionsfrågan utvecklats till ett starkt symbol- och känsloladdat ämne. Den debatteras i pressen och i parlamentet i termer av skam, skuld och nationell förödmjukelse.

Inte minst populärkulturen har bidragit till att lyfta fram frågan på dagordningen. 1997 sjöng hårdrockgruppen Sinawe om en adoptivkorean som känner sig fysiskt annorlunda, "annan hudfärg, andra ögon, annat hår", som "saknar rötter" och som "för alltid kommer att vara ensam". Två år senare kom rockgruppen Sky's video "Evighet", utnämnd till årets bästa. Den skildrar hur två bröder adopteras av olika familjer i Kanada och hur deras öden korsas 20 år senare då den ene är polis och den andre kriminell. Den senares våldsamhet, framgår det, går tillbaka på en vilken adoptionsidentitet. Koreas hip hop-kungar Clon har tillägnat de adopterade sången Poryôjin Ai (Övergivet barn): "Varför övergavs jag, varför gråter jag i ensamhet... Jag vet ingenting om mitt namn, mitt land och mitt språk."

Sverige har i egenskap av ledande mottagarland spelat en viktig roll i denna utveckling. Redan 1976 bjöd Koreas dåvarande diktator Park Chung Hee in samtliga 20 000 adoptivkoreaner från Skandinavien till Korea i samband med en tillställning för de tre ländernas sjukvårdspersonal som hade tjänstgjort under Koreakriget. Denna gest betydde dock föga i praktiken då majoriteten av adoptivkoreanerna vid den här tidpunkten fortfarande var minderåriga. Det handlade snarare om en symbolisk markering: det officiella Korea betraktade dem fortfarande som koreaner. President Kim Dae Jungs intresse för adoptionsfrågan väcktes vid ett besök i Sverige 1989 då han i egenskap av oppositionsledare träffade en adoptivkoreansk kvinna i Stockholm vars livsöde berörde honom starkt. Presidenten refererar ständigt till detta möte när han talar om adoptionsfrågan, och 1998 bjöd han in 29 adoptivkoreaner från åtta olika länder till Seoul där han officiellt bad om ursäkt å landets vägnar för att ha sänt i väg 150 000 barn för adoption. Varje gång president Kim reser utomlands till ett västland anordnas ett speciellt möte med adoptivkoreaner, vilket även skedde i Stockholm i samband med statsbesöket år 2000. Vid detta tillfälle återkom både president Kim Dae Jung och statsminister Göran Pers-

son i sina tal till de 8 500 adoptivkoreanerna som en symbolisk relation mellan Korea och Sverige.

Men det enskilda inslag som troligen betytt mest för att väcka den koreanska opinionen var en dramadokumentär inspelad i Sverige. Regisserad av Kil-su Chang skildrar "Susanne Brinks Arirang" från 1991 en koreansk flickas liv från avfärden i Korea vid tre års ålder, hennes uppväxt i Sverige och återkomst till Korea i vuxen ålder. Susanne har det svårt under uppväxten med en svensk adoptivbror som kallar henne "kinesunge", medan adoptivmodern påstår att hon "tittar snett". I 20-årsåldern flyttar hon till Stockholm där hon träffar en svensk man som inte vill ha ett barn som inte ser svenskt ut och därför snart lämnar henne. Några år senare träffar hon ännu en svensk man som Susannes bästa väninna från gymnasieåren dock snabbt lägger beslag på. Övergiven av alla som stått henne nära, sin koreanska familj, sin adoptivfamilj, sin pojkvän och sin väninna försöker Susanne begå självmord. Så en dag kommer ett koreanskt tv-team på besök som gör en dokumentär om adoptivkoreaner. Hon efterlyser sin biologiska mor i koreansk tv, får kontakt, och reser till Korea för att träffa sin mor för första gången på 23 år. Filmen avslutas med att Susanne håller ett tal till det koreanska folket där hon berättar att 150 000 koreanska barn har lämnats bort för adoption, att många av dessa inte lever ett bra liv i sina nya länder, och att Korea måste stoppa trafiken.

Filmen om Susanne har verklighetsbakgrund och hennes öde är dessvärre inte unikt. Som jag påpekade häromveckan på DN-debatt är utomeuropeiska adopterade kraftigt överrepresenterade i självmordsstatistiken. Självmord är nästan fyra gånger vanligare bland utomeuropeiska adopterade än bland etniska svenskar, och av alla adopterade koreaner som hittills avlidit har nästan två tredjedelar avlidit till följd av självmord.

På senare år har adoptionsfrågan kommit att smälta samman med den koreanska tolkningen av "globalisering". 1995 proklamerade president Kim Young Sam att globalisering måste innebära en "koreanisering". Korea ska återknyta banden till de stora koreanska befolkningsgrupper som lever utanför halvön för att genom dessa kunna lära sig om andra kulturer, knyta nya politiska allianser och kanske framför allt erövra nya marknader. Särskilt för nordeuropeiska länder som Sverige, dit nästan inga koreaner emigrerat, men dit desto fler adopterats, betyder detta att adoptionsfrågan har fått en ny dimension. 1997 skapades en egen myndighet för att upprätthålla kontakten med de koreanska befolkningsgrupperna i exil med sikte på en global koreansk gemenskap, Overseas Korean Foundation. Genom att mobilisera den koreanska diasporan bidrog myndigheten 1998 till att lyfta landet ur krisen tack vare de gåvor och investeringar som inflöt. 1999 började även Overseas Korean Foundation arrangera speciella återresor för adoptivkoreaner, och år 2000 gästade en dans- och musikgrupp Nordeuropa på uppdrag av myndigheten med det uttalade syftet att sprida koreansk kultur till adoptivkoreanerna. Bakgrunden till denna utveckling bör sökas i kalla krigets slut 1989-90. Genom normaliseringsavtalen med Ryssland och Kina återfick Korea möjlighet till kontakt med två miljoner koreaner i Kina och 500 000 i Centralasien, båda befolkningsgrupperna ett resultat av utvandringar under kolonialtiden. Samtidigt medförde demokratiseringen i Korea att de 700 000 koreaner som blivit kvar i Japan efter självständigheten 1945 och de närmare miljonen koreaner som utvandrat till USA (varav många varit aktiva i motståndet mot diktaturen) har skäl att återanknyta till sitt gamla hemland.

Vad betyder då adoptionsfrågan i Korea i detta sammanhang? Den amerikanske statsvetaren Walker Connors begrepp etnonationalism synes mig vara en bra beskrivning på det som håller på att växa fram i Korea: En gemenskap över nationsgränserna där koreanskt blod och ett föreställt kollektivt ursprung utgör den gemensamma nämnaren.

I detta sammanhang är det värt att notera att adoptivkoreaner vare sig passar in i en klassisk västerländsk definition av en etnisk grupp eller en diaspora. I motsats till vad som gäller för en "etnisk grupp" gifter sig inte adoptivkoreaner med varandra i någon högre utsträckning. Inte heller kännetecknas de av en kollektiv längtan efter att vilja återvända till ursprungsland-

det, vilket diasporaforskare som Robert Cohen och William Safran betonar. Men från Koreas perspektiv är de likväl etniska koreaner, en integrerad del av diasporan och de förväntas bete sig därefter. Denna fordran står i skarp kontrast till den rådande adoptionsideologin i väst där både adoptionsorganisationer (exempelvis Adoptionscentrum) och somliga adoptivföräldrar anklagar de adopterade för "biologism" och "nationalism" när dessa visar ett intresse för sina biologiska föräldrar eller sin ursprungskultur.

Den etnonationalism och diasporapolitik som lanseras av Korea måste ses mot bakgrund av historien. Landets begynnande nationsbyggande vid förra sekelskiftet bröts med den japanska kolonialtiden och den efterföljande delningen. Sedan dess har två Korea kämpat om legitimiteten över halvön samtidigt som stora delar av befolkningen spridits för vinden. Denna kamp om vem som representerar koreanerna har i dag vunnits av ett nyligen demokratiserat Sydkorea.

Samtidigt har denna seger medfört en smärtsam insikt om landets postkoloniala status som en klientstat i ett amerikanskt-västerländskt världssystem (för att använda Immanuel Wallersteins terminologi). Sydkorea kan därför tillåta sig att närma sig Nordkorea, återknyta kontakten med sin diaspora och återupptäcka tidigare tystade, marginaliserade och skambelagda grupper som de bortadopterade eller de "comfort women" som tvångsrekryterades till den japanska arméns fältbordeller under kriget. På individnivå kan Koreas befolkning dessutom känna igen sig i den familjesplittring och känsla av hemlöshet som har drabbat alla koreaner uppräckta med rötterna efter ett århundrade av kolonialism, inbördeskrig, delning, emigration och även adoption. Denna känsla sammanfattar på sätt och vis ett universellt koreanskt öde som ett resultat av en tragisk nutidshistoria. Men den är också förutsättningen för skapandet av en global koreansk etnonationalism och därmed, tror man, en gemensam och förhoppningsvis ljusare framtid.

Tobias Hübinette

Doktorand i koreanska vid Stockholms universitet

I TV 2:s "Debatt" i kväll diskuteras internationell adoption. I morgon torsdag sänds "Barn till varje pris" i TV 1, och på lördag i P 1 dokumentären "Utsatta barn".

* * * * *

Bildtext:

Susanne Brink, när hon adopterades till Sverige. Två decennier senare lyckades hon, tack vare detta foto, hitta sin biologiska moder.